

Jerzy Runge
Uniwersytet Śląski, Sosnowiec

PROBLEMATYKA MIAST W POLSCE W LATACH 1994–2006 A STOSOWANE METODY I NARZĘDZIA BADAWCZE

1. WPROWADZENIE

Analiza dotychczasowego dorobku Konwersatorium Wiedzy o Mieście może być przeprowadzona z różnego punktu widzenia, np.:

- kompatybilności rozwoju polskiej geografii miast z geografią światową,
- czasoprzestrzennego zróżnicowania tematyki badawczej,
- struktury metodologicznej dorobku (teoria, metody i narzędzia, empiria),
- charakterystyki stosowanych metod i narzędzi badawczych.

Przedmiotem prowadzonych tutaj rozważań są wystąpienia prezentowane w ramach łódzkiego Konwersatorium Wiedzy o Mieście w latach 1994–2006. Wybór okresu badawczego nie jest przypadkowy. Do 1994 r. spotkania te miały raczej charakter kameralny, z niewielką liczbą wystąpień, a tym samym ze skromną formą publikacyjną. Tak naprawdę dopiero 1994 r. zainicjował szerszą promocję piśmienniczą geografii miast.

Celem prezentacji jest próba odpowiedzi na dwa pytania:

1) jakimi metodami i narzędziami badawczymi posługuje się w ostatnich kilkunastu latach polska geografia miast w świetle Konwersatorium Wiedzy o Mieście?

2) w jakim stopniu łódzkie spotkania są reprezentatywne na arenie ogólnopolskiej (metody i narzędzia badawcze)?

Punktem wyjścia są dwie tezy, obie zaprezentowane na ogólnopolskiej konferencji metodologicznej w Zakopanem w 1998 r.:

a) polska geografia społeczno-ekonomiczna okresu transformacji jest wyzwaniem nie tylko w aspekcie poznawczym, ale również metodologicznym; można wyróżnić trzy sposoby odpowiedzi na to wyzwanie:

- dobór tematów, stawianie problemów i prowadzenie badań nie wymagają nowych pojęć, metod i narzędzi badawczych;
 - istnieje konieczność wykorzystania koncepcji metodologicznych wypracowanych na Zachodzie;
 - wskazuje się na odrębności sytuacji społeczno-gospodarczej krajów Europy Środkowo-Wschodniej, a tym samym sugerowane jest inne spojrzenie metodologiczne na nową rzeczywistość przełomu XX i XXI w. (Dutkowski in. 1998);
 - b) badania w zakresie geografii miast ostatnich kilkunastu lat cechują się:
 - odrzuceniem ducha neopozytywizmu na rzecz powrotu do klasycznych podejść badawczych,
 - nieśmiałościami próbami wprowadzenia orientacji behawioralnej i radykalnej;
 - wśród dominujących kierunków badań osadniczo-geograficznych wyróżnia się studia fizjonomiczno-morfologiczne, funkcjonalne, ludnościowe, teoretyczno-modelowe, społeczno-ekologiczne, poziomu i warunków życia, percepcji społeczne, zagadnienia zarządzania miastem i monografie (Kaczmarek i in. 1998).
- Pojawia się pytanie, w jakim stopniu sformułowane ponad 10 lat temu tezy pozostają aktualne w świetle późniejszych prezentacji na Konwersatorium Wiedzy o Mieście? Próbą ustosunkowania się do powyższych tez jest niniejsze opracowanie.

2. LICZBA I STRUKTURA PREZENTACJI NA KONWERSATORIUM WIEDZY O MIEŚCIE (LATA 1994–2006)

Jak już sygnalizowano, od 1994 r. można mówić o szerszym zainteresowaniu łódzkim Konwersatorium, co znalazło swój wyraz w objętości kolejnych to-mów materiałów. Jednak zasadnicza zmiana w tym kierunku nastąpiła w roku 2000, kiedy to liczba wydrukowanych opracowań sięgnęła blisko 40, wahając się nieznacznie między 30 a 40 w następnych latach. Wraz ze wzrostem liczby wystąpień zwiększała się liczba uczestników, przekraczając po 2000 r. wielkość 100 osób (geografowie, socjologzy, historycy, planiści, przedstawiciele władz lokalnych itp.).

Analiza zaprezentowanych w ciągu 13 lat 309 opracowań prowadzi do następujących spostrzeżeń:

- biorąc pod uwagę podział prac na trzy główne grupy, tj. opracowania programowo-teoretyczne, metodyczno-narzędziowe bądź empiryczne, to w całym rozpatrywanym wieloleciu dominują te ostatnie (69,6% ogółu prac). Niepokojące jest to, iż nieomal systematycznie odsetek tego typu publikacji wzrastał kosztem zmniejszającego się udziału pozostałych, szczególnie prac programowo-teoretycznych (tab. 1);

Tabela 1. Teoria, metody (narzędzia), empiria w publikacjach
Konwersatorium Wiedzy o Mieście w latach 1994–2006

Rok	Akcent na		
	teorię	metody, narzędzia	empirię
1994	2	–	10
1995	5	2	4
1996	5	–	7
1997	7	6	8
1998	2	2	12
1999	2	1	11
2000	11	1	20
2001	11	–	22
2002	7	2	20
2003	4	2	19
2004	6	1	27
2005	9	2	26
2006	3	–	28
Σ	74	20	215
%	23,9	6,5	69,6

Źródło: Opracowanie własne.

– skala przestrzenna prowadzonych badań to przede wszystkim miasto jako całość (48,9% ogółu prac). Wyraźnie w dalszej kolejności były publikacje odnoszące się do fragmentu miasta (18,8%) bądź grupy miejscowości (12,7%) – tab. 2;

– przyjmując podział problematyki badawczej geografii osadnictwa za J. Kaczmarkiem i in. (1998), to liczebnie głównymi „łódzkimi” publikacjami okazały się: studia teoretyczno-modelowe (75 prac). Stanowią one jednak tylko blisko jedną czwartą ogółu (24,3%). Wśród pozostałych na uwagę zasługują studia społeczne (44 prace) czy też studia funkcjonalne (30 prac). Jeśli jednak dodamy opracowania fizjonomiczno-morfologiczne (części miast) i analizy ogólnomiejskiej struktury przestrzennej, to będzie to stanowiło aż 47 publikacji, maksimum w całości prac. Należy tu pamiętać, iż struktura problemowa prac przedstawione w tab. 3 jest w dużej mierze pochodną za-równo przyjmowanych przez organizatorów tematów wiodących owych spotkań, jak i wyraźnej przewagi prac empirycznych nad pozostałymi.

Tabela 2. Skala przestrzenna badań w publikacjach Konwersatorium Wiedzy o Mieście w latach 1994–2006

Rok	Skala przestrzenna						
	część miasta	miasto/ gmina	grupa miejscowości	region/ powiat	województwo	Polska	skala ponadkrajowa
1994	–	4	1	3	–	2	–
1995	–	2	1	–	–	1	–
1996	4	2	1	–	–	–	–
1997	6	3	–	–	–	1	–
1998	1	12	–	1	–	–	–
1999	4	5	5	–	–	–	1
2000	–	12	8	–	–	–	2
2001	4	12	2	1	–	3	1

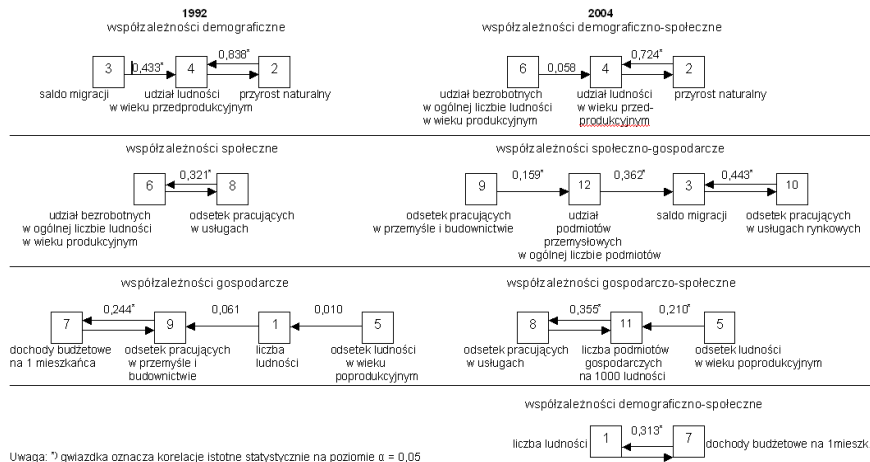
2002	5	10	1	1	–	1	3
2003	–	14	3	–	–	2	2
2004	4	17	7	–	–	–	–
2005	5	4	–	7	2	7	1
2006	10	15	–	2	–	1	–
Σ	43	112	29	15	2	18	10

Źródło: Opracowanie własne.

3. STARE I NOWE PODEJŚCIE DO PROBLEMATYKI BADAWCZEJ

Uwzględniając punkt widzenia M. Dutkowskiego, T. Michalskiego, I. Sagan i T. Strykiewicza (1998) na temat możliwości podziału zarówno problematyki badawczej, jak i stosowanych narzędzi na tzw. „klasyczne (stare)” i „nowe”, sporządzono odpowiednie zestawienia dla dorobku Konwersatorium Wiedzy o Mieście w latach 1994–2006 (tab. 4 i 5).

Tabela 4 zawiera rozróżnienie „klasycznych” narzędzi badań, do których zaliczono: opis statystyczny; zagadnienia typologii, klasyfikacji i regionalizacji; badanie struktury i hierarchii; współzależności oraz badanie dynamiki. Jako stare/nowe przyjęto badania ankietowe i wywiad, które co prawda należą do klasyki socjologii, jednak w geografii społeczno-ekonomicznej tak naprawdę upowszechniły się dopiero od lat 80. XX w. Niewątpliwie „nowymi” propozycjami metodyczno/narzędziowymi są GIS i Internet.

Rys. 2. Współzależności między cechami demograficznymi, społecznymi i gospodarczymi w miastach średnich (tj. o liczbie ludności 20–100 tys.) w latach 1992 i 2004

Tabela 4. Stosowane narzędzia badań w publikacjach
Konwersatorium Wiedzy o Mieście w latach 1994–2006

WYSZCZEGÓLNIENIE	
A. „Stare” narzędzia badań	
I Opis statystyczny – ogółem 46 prac	
w tym:	
– analiza rozmieszczenia/ koncentracji	16
II Typologia/klasyfikacja/regionalizacja – ogółem 16 prac	
w tym:	
– typologia J. Webba	3
– wskaźnik syntetyczny	5
– taksonomia wrocławska	1
– analiza skupień	1
– metoda składowych głównych	2
III Badanie struktury – ogółem 82 prace	
w tym:	
– analiza morfologiczna obszaru	58
w tym odwołania historyczne	10
– analiza użytkowania ziemi/skala ogólnomiejska	10
– analiza struktury funkcjonalnej	12
– modele S. Dunna	1
IV Badanie hierarchii – ogółem 3 prace	
w tym:	
– reguła Zipfa	2
V Badanie współzależności – ogółem 5 prac	
w tym:	
– diagram rozrzutu	1
– analiza korelacji	2
– analiza regresji	2
VI Badanie dynamiki – ogółem – 3 prace	
w tym:	
– analiza sukcesji funkcjonalnej	2
– przestrzenna dyfuzja innowacji	1
B. Stare–nowe narzędzia badań	
VII Badania ankietowe – ogółem – 12 prac	
Wywiad kwestionariuszowy	9
Narzędzia:	

dyferencjał semantyczny	1
C. Nowe narzędzia badań	
VIII GIS – 4 prace	
IX Internet – 2 prace	
D. Aplikacje	
X Gospodarka przestrzenna/ zarządzanie przestrzenią miejską – 13 prac	

Źródło: Opracowanie własne.

Jako odrębną grupę potraktowano badania z zakresu gospodarki przestrzennej, bowiem w porównaniu z pozostałymi opracowaniami wiążą się one ściśle z zarządzaniem przestrzenią miejską. Przyjmując taki podział, to w pierwszej grupie (tab. 4, część A) na uwagę zwraca dominujący udział badań strukturalnych (82 prace), w tym aż 58 reprezentujących analizę morfologiczną różnych fragmentów miasta. Tylko w 10 przypadkach Autorzy bardzo wyraźnie odwoływali się zarówno do długookresowych, historycznych przemian, jak i w takiej samej liczbie do analizy użytkowania ziemi w skali całego miasta.

Prymat badań strukturalnych nad funkcjonalnymi ma dwie przyczyny:

1) wynika z wieloletnich tendencji badawczych w tym zakresie, zwłaszcza w takich ośrodkach geograficznych, jak Kraków, Łódź, Wrocław;

2) jest konsekwencją metodologicznych trudności po 1989 r. w zakresie charakterystyki struktury funkcjonalnej miasta (nieporównywalność danych statystycznych GUS, różne sposoby agregacji, problemy z zastosowaniem koncepcji bazy ekonomicznej itp.).

Reprezentacja narzędzi matematyczno-statystycznych w badaniach struktury przestrzennej jest niezwykle skromna. Do interesujących prób w tym względzie należy tak naprawdę zaliczyć zastosowanie modeli S. Dunna (Maik 1994), na dokładkę wykorzystanych tutaj do charakterystyki procesu redystrybucji ludności w regionalnych układach osadniczych.

Drugie, mniejsze znaczenie w klasycznych narzędziach badań zajął opis statystyczny (średnie, dyspersja, asymetria, koncentracja), przy czym z racji specyfiki badań geograficznych dominowały narzędzia związane z ostatnią grupą (16 przypadków).

Słabo – zwłaszcza w świetle chorologicznego rozumienia geografii – wy-padają:

- typologia, klasyfikacja, regionalizacja,
- badania hierarchii,
- badania współzależności,
- badania dynamiki.

W pierwszym przypadku najczęściej stosowano wskaźnik statystyczny, typologię J. Webba, incydentalnie narzędzia bardziej złożone; w drugim przypadku była to reguła Zipfa; w trzecim współczynnik korelacji według momentu iloczynowego, regresję prostoliniową; zaś w czwartym przestrzenną dyfuzję innowacji.

Badania ankietowe – traktowane tutaj jako pośrednia grupa narzędzi – to 12 odwołań, ale traktowanych przez Autorów nad wyraz skromnie w stosunku do potencjalnych możliwości tego narzędzia (np. w socjologii: I etap – ze-stawienie odsetków odpowiedzi respondentów na kolejne pytania; II etap – skalowanie; III etap

– analiza jakościowa; IV etap – analiza współzależności statystycznych, ich ocena oraz weryfikacja). Zdecydowanie większość auto-rów ograniczyła się do pierwszego etapu, zaś tylko w jednej publikacji odwołano się do skalowania, tj. do dyferencjału semantycznego.

Wśród nowych narzędzi badań w sześciu przypadkach odwołano się do GIS (cztery prace) i Internetu (dwie prace).

Szeroko rozumianą aplikację badań, przede wszystkim w zakresie zarządzania przestrzenią miejską, znajdujemy w 13 pracach, głównie Autorów zagranicznych.

Tabela 5. „Stare” i „nowe” narzędzia badań w publikacjach Konwersatorium Wiedzy o Mieście w latach 1994–2006

A	B	C
Klasyczne narzędzia badań	Nowa rzeczywistość społeczno-gospodarcza	„Nowe” narzędzia badań
Nowa rzeczywistość społeczno-gospodarcza	„Nowe” narzędzia badań	Klasyczne problemy badawcze
Maik (1994)	Parysek/Guarino/Mierzejewska (1995)	Staszewska (1997)
Jaroszevska-Brudnicka (2002)	Górka (1995)	Sokołowski (2005)
Ilnicki (2003)	Sagan (1998)	
Smętkowski (2003)	Kołodziej (1998)	
Wołaniuk (2006)	Kotus (1999)	
	Jażdżewska (1999)	
	Bogacz, Sagan, Praweńska-Skrzypek (1999)	
	Ilnicki (2002)	
	Skrzypski (2004)	
		Jażdżewska (2005)
		Miszewska (2006)

Źródło: Opracowanie własne.

W tabeli 5 wskazano na te prace, które wyraźniej niż inne uwypuklają zagadnienie stosowanych narzędzi badawczych w geografii społecznoekonomicznej, a jednocześnie reprezentują trzy możliwe podejścia metodologiczne.

W pierwszej grupie znalazły się opracowania cechujące się „klasycznym podejściem narzędziowym do nowej rzeczywistości badawczej”. Należy tu wyraźnie podkreślić, iż stosowanie klasycznego narzędzia nie musi oznaczać słabości uzyskanych rezultatów, świadczyć natomiast może o ich adekwatności do nowej rzeczywistości ustrojowo-gospodarczej. Chronologicznie w owej grupie znalazły się prace autorstwa:

– W. Maik (Toruń 1994) – Autor podjął próbę zastosowania modeli S. Dunna (1963) do charakterystyki procesów redystrybucji w regionach miejskich, identyfikując cztery stadia owego procesu. Wskazano wyraźnie na odmienności procesów redystrybucji w latach 70. i 80. XX w. w stosunku do lat wcześniejszych.

Modele S. Dunna reprezentują grupę narzędzi służących do badania zmian strukturalnych. Pomimo swoich walorów w polskiej geografii społeczno-ekonomicznej były rzadko stosowane;

– R. Jaroszevska-Brudnicka (Toruń 2002) – zastosowanie klasycznej procedury składowych głównych do charakterystyki struktury społeczno-przestrzennej Torunia w 1998 r.;

– D. Ilnicki (Wrocław 2003) – próba wyznaczenia grupy miast polskich, które mogą być postrzegane jako potencjalne metropolie o znaczeniu europejskim. Autor zastosował skalarny podejście do identyfikacji jednostek osadniczych (procedura bonitacji punktowej, współczynnik centralności);

– M. Smętkowski (UW, Warszawa 2003) – zastosowanie procedury W. J. Reilly’ego do charakterystyki polaryzacji w procesach rozwoju regionu metropolitalnego Warszawy w latach 1994–2001;

– A. Wołaniuk (Łódź, 2006) – opracowanie *Nowa przestrzeń akademicka jako próba wykorzystania modelu przestrzennej dyfuzji innowacji* zarówno do charakterystyki szkolnictwa wyższego w skali ogólnopolskiej (ujęcie makroskalowe), jak i wybranych ośrodków – Łodzi i Pułtuska (ujęcie mikroskalowe).

Za pośrednie między grupą pierwszą a drugą analizowanych publikacji uznano prace autorstwa (tab. 5):

– J. Parysek, E. Guarino, L. Mierzejewska (Poznań 1995) – interesujący się wybranymi aspektami teoretyczno-metodologicznymi badań w zakresie delimitacji centrum miasta. Obok klasycznych narzędzi stosowanych w tym zakresie, Autorzy proponują nowe rozwiązania, uwzględniające m.in. wartość terenów miejskich;

– Z. Górka (Kraków 1995) – próba generalizacji metod badań centrum miasta, zwłaszcza w zakresie: delimitacji centrum, użytkowania ziemi na obszarze centralnym; analizy funkcji usługowych i mieszkaniowych w śródmieściu. W przypadku cytowanego autora, najbardziej znane w literaturze geograficzno-osadniczej jest jego kartograficzne przedstawienie czasoprzestrzennych zmian w zakresie lokalizacji i zróżnicowań strukturalnych placówek usługowych przy ulicy Grodzkiej w Krakowie.

Drugą zasadniczą grupą prac są te, w których „nowa rzeczywistość opisywana jest nowymi narzędziami badań”. Zidentyfikowano siedem publikacji tego typu w materiałach Konwersatorium. Są to:

– I. Sagan (Gdańsk 1998) – próba wskazania czterech możliwych spojrzeń na dotychczasowy rozwój geografii w myśl poglądów A. Buttimer (1993), tj. ujmowania świata jako areny, organizmu, mechanizmu i mapy, co prowadzi do diachronicznego traktowania charakteryzowanej dyscypliny w kategorii metafor: Feniksa, Fausta i Narcyza;

– L. Kołodziej (Gdańsk 1998) – charakterystyka świadomości ekologicznej mieszkańców Gdyni za pomocą badań ankietowych, z wykorzystaniem komputerowych relacyjnych baz danych (Access 2.0);

– J. Kotus (Poznań 1999) – zastosowanie skali dyferencjału semantycznego do badania obrazu miasta w świadomości jego mieszkańców. Jest to jedno z podstawowych, standardowych narzędzi w socjologii, jak do tej pory rzadko stosowane w geografii społecznej;

– I. Jażdżewska (Łódź 1999) – możliwości wykorzystania numerycznej bazy adresowej w geografii społecznej, co pozwala na przeprowadzenie różnego typu analiz;

– E. Bogacz, G. Praweńska-Skrzypek, I. Sagan (Gdańsk, Kraków 1999) – jedna z nielicznych w polskiej geografii społeczno-ekonomicznej prób humanistycznego spojrzenia na strukturę przestrzenną miasta zarówno od strony metodologicznej, jak i warsztatowej. Jak m.in. zauważają Autorki, powtarzalność pewnych sytuacji w przestrzeni jest argumentem, iż humanistyczne spojrzenie na określoną rzeczywistość spełnia kryteria obiektywności naukowej. Mamy bowiem możliwość ustalania określonych prawidłowości, powtarzalności sytuacji w danych warunkach, nie tracąc jednocześnie elementu po-znania specyfiki miejsca;

– D. Ilnicki (Wrocław 2002) – rozwój Internetu stawia wobec geografów społeczno-ekonomicznych nowe, a zarazem bardzo trudne wyzwania. I tak, Autor charakteryzuje fenomen kawiarenek internetowych, skłaniających dotychczasowych i potencjalnych użytkowników do coraz większej aktywności w zakresie korzystania z owych usług;

– J. Skrzypski (Łódź 2004) – przedmiotem zainteresowania Autora jest ja-kość życia w kontekście przestrzennych zróżnicowań aerosanitarnych w Ło-dzi. Wykorzystano tutaj: metodę predykcji, procedurę składowych głównych, zróżnicowanie przestrzenne zmiennej obserwowanej.

Pośrednią między drugą a trzecią grupą są opracowania autorstwa:

– I. Jażdżewska (Łódź 2005) – odwołująca się do analizy skupień (procedura średniej grupowej) do charakterystyki zróżnicowania poziomu urbanizacji w Europie;

– B. Miszewska (Wrocław 2006) – interesujące omówienie procesu sukcesji funkcjonalnej w skali miasta na przykładzie Wrocławia. Autorka zajmuje się terenem gruzowisk, które przez władze miasta traktowane są jako aktualne, jak i potencjalne obszary lokalizacji różnego typu funkcji.

Trzecią zasadniczą grupą omawianych prac są te, które reprezentują „no-we narzędzia badań w odniesieniu do klasycznych problemów badawczych”. Zidentyfikowano dwie próby w tym względzie. Są to:

– S. Staszewska (Poznań 1998) – zastosowanie technik komputerowych do badania struktury przestrzenno-funkcjonalnej miasta w kontekście planowania przestrzennego;

– D. Sokołowski (Toruń 2005) – omówienie wybranych metod weryfikacji wskaźników urbanizacji i kryteriów miejskości, zwłaszcza w kontekście kontinuum wiejskomiejskiego. Autor wskazuje na nowe możliwości w tym zakresie.

4. PUNKT ODNIESIENIA

Metodycznym punktem odniesienia prowadzonych rozważań mogą być publikacje ogólnopolskich konferencji organizowanych w ostatnich latach w Poznaniu (Rogacki 2001, 2002, 2003). Z jednej strony były one próbą metodologicznego spojrzenia na geografie społeczno-ekonomiczną, zaś z drugiej strony wskazaniem nowych narzędzi badawczych. Wieloletnia historia zainteresowań metodologicznych, narzędziowych w Poznaniu pozwala uznać owe publikacje za w pełni reprezentatywne dla rozważanego tutaj zagadnienia.

Analiza wspomnianych prac prowadzi do sformułowanie następujących spostrzeżeń:

- odsetek opracowań z zakresu geografii osadnictwa był stosunkowo wysoki, oscylując w przedziale 30–35% (26 pozycji na ogółem 86 w całym trzyleciu);
- najliczniej reprezentowana była gospodarka przestrzenna (osiem pozycji), charakterystyka rynku nieruchomości w skali miasta (cztery prace), użytkowanie ziemi (dwie prace), pozostałe zagadnienia wystąpiły incydentalnie (np. badania ankietowe, analiza hierarchii sieci osadniczej);
- wśród stosowanych narzędzi badawczych spotykamy: nowe narzędzia – analizę fraktalną, logikę zbiorów rozmytych, zastosowanie koncepcji sieci neuronowych; klasyczne narzędzia – analiza skupień, reszty z regresji, analiza trendu powierzchniowego, reguła Zipfa.

5. PODSUMOWANIE

Dotychczasowa historia corocznych łódzkich spotkań w ramach Konwersatorium Wiedzy o Mieście wskazuje na wyraźną ewolucję zarówno formy, jak i treści. Zwiększającej się liczbie uczestników towarzyszył wzrost znaczenia merytorycznego, które odzwierciedlało się w liczbie i strukturze wystąpień.

Pierwszy punkt zwrotny nastąpił w 1994 r., kiedy zamiast na ogół rozproszonego do tej pory sposobu prezentacji wyników zarówno w publikacjach łódzkich, jak i w ośrodkach macierzystych referentów, nastąpiło scalenie działań redakcyjno-wydawniczych.

Drugi punkt zwrotny notujemy w 2000 r., gdy objętość tomu materiałów zaczęła istotnie wzrastać, jak przejaw coraz liczniejszej prezentacji prac o charakterze empirycznym. W wielu przypadkach były to fragmenty prac doktorskich.

Aktualnie jesteśmy w trzecim punkcie zwrotnym, który wiąże się z:

- formułą organizacyjną – dalszy wzrost ilościowy prezentacji referatowych, przy dodatkowo wielu interesujących prezentacjach posterowych, prowadzi zasadniczo do dylematu: ilość (w konsekwencji podział na sekcje) czy jakość (wzmocnienie rozwoju metodologiczno-teoretycznego);
- stosowanymi metodami i narzędziami badań – pomimo różnorodności tematów badawczych stosowany warsztat jest stosunkowo skromny, związany głównie z klasycznym dorobkiem w tym zakresie, w słabym stopniu odwołujący się do nowych propozycji znanych nie tylko w literaturze światowej, ale także na niektórych konferencjach krajowych;
- gospodarką przestrzenną – w ramach Konwersatorium notujemy wyraźny wzrost liczby i jakości prezentacji z zakresu gospodarki przestrzennej, w tym zarządzania przestrzenią miejską. Dotychczasowy sposób widzenia geografii miast tylko jako wiedzy diagnostycznej jest już niewystarczający. Wymaga to nie tylko nowych umiejętności, ale także większego równo-ważenia dotychczasowych dysproporcji między badaniami strukturalnymi i funkcjonalnymi;

– stanem geografii społeczno-ekonomicznej w Polsce. Odbyte do tej pory Fora Geografów Polskich wskazują na złożoną rzeczywistość dyscypliny wymagającą nowych, oryginalnych programów badawczych. Dlatego też celowe wydaje się spojrzenie nie tylko w historię, dotychczasowy bardzo istotny dorobek łódzkich spotkań, ale konieczna jest określona wizja przyszłości, programów badawczych na najbliższe lata.

BIBLIOGRAFIA

- Bogacz E., Praweńska-Skrzypek G., Sagan I., 1999, *Miejsca w mieście na przykładzie Krakowa i aglomeracji gdańskiej*, [w:] J. Kaczmarek (red.), *Przestrzeń miejska, jej organizacja i przemiany*, XII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź, s. 109–114.
- Dutkowski M., Michalski T., Sagan I., Stryjakiewicz T., 1998, *Polska geografia społeczno-ekonomiczna wobec transformacji, globalizacji i schyłku modernizmu*, Materiały Ogólnopolskiej Konferencji Metodologicznej, Zakopane, s. 20–32.
- Górka Z., 1995, *Geograficzne metody badań centrum miasta*, [w:] J. Kaczmarek (red.), *Centra i peryferie dużych miast. Transformacja i przyszłość. Pojęcia i metody badawcze*, VIII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 45–52.
- Ilnicki D., 2002, *Fenomen kawiarenek internetowych*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Współczesne formy osadnictwa miejskiego i ich przemiany*, XV Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź, s. 249–262.
- Ilnicki D., 2003, *Miasta polskie jako potencjalne metropolie o znaczeniu kontynentalnym (próba identyfikacji)*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni*, XVI Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź, s. 61–72.
- Jaroszewska-Brudnicka R., 2002, *Struktura społeczno-przestrzenna Torunia*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Współczesne formy osadnictwa miejskiego i ich przemiany*, XV Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź, s. 155–164.
- Jażdżewska I., 1999, *Zastosowanie numerycznej bazy adresowej w geografii społecznej*, [w:] J. Kaczmarek (red.), *Zróźnicowanie przestrzenne struktur społecznych w dużych miastach*, XI Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, s. 97–102.
- Jażdżewska I. (red.), 2000, *Miasto postsocjalistyczne. Organizacja przestrzeni miejskiej i jej przemiany*, Część 1, XIII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- Jażdżewska I. (red.), 2001, *Miasto postsocjalistyczne organizacja przestrzeni miejskiej i jej przemiany* Część 2, XIV Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- Jażdżewska I. (red.), 2002, *Współczesne formy osadnictwa miejskiego i ich przemiany*, XV Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- Jażdżewska I. (red.), 2003, *Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni*, XVI Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- Jażdżewska I. (red.), 2004, *Zróźnicowanie warunków życia ludności w mieście*, XVII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź.
- Jażdżewska I., 2005, *Zróźnicowanie poziomu urbanizacji w Europie*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Współczesne procesy urbanizacji i ich skutki*, XVIII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 173–182.
- Jażdżewska I. (red.), 2005, *Współczesne procesy urbanizacji i ich skutki*, XVIII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

- Jażdżewska I. (red.), 2006, *Nowe przestrzenie w mieście. Ich organizacja i funkcje*, XIX Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kaczmarek J. (red.), 1994, *Centrum a peryferie w okresie transformacji politycznej, gospodarczej i społecznej*, VII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź.
- Kaczmarek J. (red.), 1995, *Centra i peryferie dużych miast. Transformacja i przyszłość. Pojęcia i metody badawcze*, VIII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź.
- Kaczmarek J. (red.), 1997, *Współczesne przemiany struktur przestrzennych dużych miast*, IX Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź.
- Kaczmarek J. (red.), 1998, *Metodologia geografii osadnictwa na przełomie wieków*, X Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź.
- Kaczmarek J. (red.), 1999, *Zróżnicowanie przestrzenne struktur społecznych w dużych miastach*, XI Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź.
- Kaczmarek J. (red.), 1999, *Przestrzeń miejska, jej organizacja i przemiany*, XII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź.
- Kaczmarek J., Sokołowski D., Wolaniuk A., Zborowski A., 1998, *Zmiany współczesnych procesów urbanizacji, przestrzeń miejska i jej dynamika*, Materiały Ogólnopolskiej Konferencji Metodologicznej, Zakopane, s. 86–105.
- Kołodziej L., 1998, *Świadomość ekologiczna mieszkańców Gdyni – eksploracja relacyjnej bazy danych*, [w:] J. Kaczmarek (red.), *Metodologia geografii osadnictwa na przełomie wieków*, X Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź, s. 113–114.
- Kotus J., 1999, *Zastosowanie skali dyferencjału semantycznego do badania obrazu miasta w świadomości mieszkańców*, [w:] J. Kaczmarek (red.), *Zróżnicowanie przestrzenne struktur społecznych w dużych miastach*, XI Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź, s. 91–96.
- Maik W., 1994, *Charakterystyka regionów miejskich w Polsce w świetle procesu redystrybucji ludności w latach 1950–1988*, [w:] J. Kaczmarek (red.), *Centrum a peryferie w okresie transformacji politycznej, gospodarczej i społecznej*, VII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 31–34.
- Miszewska B., 2006, *Tereny gruzowiska jako „nowa przestrzeń” miejska we Wrocławiu*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Nowe przestrzenie w mieście. Ich organizacja i funkcje*, XIX Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 183–192.
- Parysek J., Guarino E., Mierzejewska L., 1995, *Wybrane problemy teoretyczno-metodologiczne delimitacji centrum miasta*, [w:] J. Kaczmarek (red.), *Centra i peryferie dużych miast. Transformacja i przyszłość. Pojęcia i metody badawcze*, VIII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 45–52.
- Rogacki H. (red.), 2001, *Koncepcje teoretyczne i metody badań geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej*, Wyd. Naukowe Bogucki, Poznań.
- Rogacki H. (red.), 2002, *Możliwości i ograniczenia zastosowań metod badawczych w geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarce przestrzennej*, Wyd. Naukowe Bogucki, Poznań.
- Rogacki H. (red.), 2003, *Problemy interpretacji wyników metod badawczych stosowanych w geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarce przestrzennej*, Wyd. Naukowe Bogucki, Poznań.
- Sagan I., 1998, *Nowe metafory – nowe metody badawcze w geografii nie tylko osadnictwa*, [w:] J. Kaczmarek (red.), *Metodologia geografii osadnictwa na przełomie wieków*, X Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź, s. 65–70.
- Skrzypski J., 2004, *Zróżnicowanie jakości przestrzeni miast w aspektach arosanitar-nych. Skala dysproporcji metody badań*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Zróżnicowanie warunków życia ludności w mieście*, XVII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 333–343.

- Smętkowski M., 2003, *Polaryzacja procesów rozwoju w regionie metropolitalnym Warszawa-wy*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni*, XVI Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź, s. 135–146.
- Sokołowski D., 2005, *Wybrane metody weryfikacji wskaźników urbanizacji i kryteriów miejskości*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Współczesne procesy urbanizacji i ich skutki*, XVIII Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 75–90.
- Staszewska S., 1998, *Zastosowanie technik komputerowych do badania struktury przestrzenno-funkcjonalnej miasta*, [w:] J. Kaczmarek (red.), *Metodologia geografii osadnictwa na przełomie wieków*, X Konwersatorium Wiedzy o Mieście, ŁTN, Łódź, s. 129–130.
- Wolaniuk A., 2006, *Nowa przestrzeń akademicka*, [w:] I. Jażdżewska (red.), *Nowe przestrzenie w mieście. Ich organizacja i funkcje*, XIX Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 103–116.